

Vånga idag och i morgon

Lokal Ekonomisk Analys – ett första steg mot en lokal utvecklingsplan

Ett projekt genomfört under ledning av Vångabygdens utvecklingsgrupp våren 2015

Sammanfattning

Det här projektet är en pusselbit i arbetet med att göra Vånga till en ännu bättre plats att bo och verka i och en ännu trevligare plats att besöka! Målet är att under 2015 ta fram en lokal utvecklingsplan som konkret beskriver hur vi tillsammans kan förbättra Vånga. Projektet som beskrivs i denna rapport är en första del i arbetet. Alla som vill hjälpa till med arbetet eller har åsikter om vad som kan bli bättre i Vånga kan kontakta Vångabygdens utvecklingsgrupp. Kontaktinformation finns på sista sidan i rapporten.

Vångabygdens utvecklingsgrupp (VBU) har lett arbetet med en Lokal Ekonomisk Analys (LEA), vilket är en metod som kan användas för att beskriva flödet av pengar in och ut från ett visst geografiskt område och för att hitta verksamhetsområden som kan lämpa sig för att starta lokala företag. Målet med LEA:n är huvudsakligen att utveckla företagandet i Vånga, framför allt för kvinnor. Vi ser också arbetet som en del i att skapa en lokal utvecklingsplan för Vånga som inte bara handlar om lokalt företagande utan också andra områden som kan utvecklas.

Av SCB statistiken som vi fått tillgång kan man dra några slutsatser; Antalet boende i Vånga har varit tämligen konstant under perioden 2004 – 2013 och legat kring 1450 personer. Åldersfördelningen har dock förändrats under de senaste åren. Andelen pensionärer ökade under perioden 2009 till 2013 från 13 till 18 % samtidigt som andelen personer i barnfödande ålder (24 – 44 år) minskade från 24 till 22 %. Invånarna i Vånga och i synnerhet kvinnorna tjänar mindre än genomsnittet i Sverige. Vånga har 186 registrerade företag. De flesta av företagen är skogs- och lantbruk, 85 stycken. Den näst största gruppen är företag inom byggbranschen, 31 stycken. Vånga har hög andel företag i förhållande till antalet invånare, vilket naturligtvis till stor del beror på lantbruken.

Som en del i projektet har vi gjort en enkätundersökning i Vånga. Syftet med enkäten var att skapa en bild av hur mycket folk i bygden spenderar lokalt (Vånga), nära (Skärblacka) och utanför bygden. Dessutom var en viktig fråga att få svar på var hur villiga Vångaborna var att flytta delar av konsumtionen till mer lokalt spenderande av varor och tjänster. Vi passade också på att fråga om vad man tycker kan bli bättre i bygden. Omkring hälften av de tillfrågade skulle handla följande varor om de fanns lokalt utbud: Kött och fisk, Grönsaker, bröd samt ägg. Lokalt tillgång till kafé och kiosk var också intressant, men inte restaurang. Inte heller lokalt utbud av träning och hushållsnära tjänster var angeläget. Av enkätresultaten att döma finns helt klart några områden som skulle kunna lämpa sig för start av nya företag.

Det fortsatta arbetet med utvecklingen av Vånga skulle kunna delas in i tre delar; 1 - Stimulans av företagsetablering, 2 - Förbättrad service och 3 - Förbättring av livsmiljön. Vi har ganska många kvinnliga företagare i Vånga och ett nätverk för erfarenhetsbyte och support till nya kvinnliga företagare vore bra. Nya företag inom livsmedelsförädling och kafé/restaurang startas ofta av kvinnor, vilket det verkar finnas en efterfrågan av. Bra service är viktigt för att människor ska vilja bosätta sig på landsbygden. Följande serviceområden är viktiga att utveckla: Förskola/skola, bredband (till de perifera områdena), kollektivtrafik samt boende för äldre. Baserat på detta projekt och tidigare önskemål som vi fått del av finns det flera önskemål för att förbättra livsmiljön. Här följer några av de mest populära: Mer bostäder, ett allmänt bad, cykelväg från Vånga skola till Göstad och helst vidare till Skärblacka, mer aktiviteter för ungdomar samt ett område för träning och bollsport vid skolan. Målet är att ta fram en handlingsplan för det fortsatta arbetet under hösten 2015.

Introduktion

Bakgrund

Det här projektet är en pusselbit i arbetet med att göra Vånga till en ännu bättre plats att bo och verka i och en ännu trevligare plats att besöka!

Vångabygdens utvecklingsgrupp (VBU) har gjort en Lokal Ekonomisk Analys (LEA) inom ramen för Winnet Östergötland. LEA är en metod som kan användas för att beskriva flödet av pengar in och ut från ett visst geografiskt område och för att hitta verksamhetsområden som kan lämpa sig för att starta lokala företag. Winnet Sverige är en ideell organisation som synliggör och ökar kunskapen om kvinnors deltagande i samhällets utveckling och ekonomiska tillväxt.

Målet med LEA:n är att utveckla företagandet i Vånga, framför allt för kvinnor. Vi ser också arbetet som en del i att skapa en lokal utvecklingsplan för Vånga som inte bara handlar om lokalt företagande utan också andra områden som kan förbättras. Alla som bor i Vånga är välkomna att komma med åsikter kring det lokala utvecklingsarbetet. Kontaktinformation finns i slutet av rapporten.

Vångabygdens utvecklingsgrupp (VBU) arbetar med att göra Vånga bättre att bo i och trevligare för besökare. Under senaste året har VBU arbetat med kommunen nya översiktsplan för landsbygden. Vissa delar av det framtida utvecklingsarbetet hänger samman med översiktsplanen, t.ex. anläggning av ny bebyggelse. Mer information om VBU och arbetet med översiktsplanen finns på www.vangabygden.se

Lokal Ekonomisk Analys

En lokalekonomisk analys (LEA) arbetsätt som syftar till att göra den ekonomiska handelsbalansen synlig i ett visst område (by, bygd, etc.). Syftet är för att hitta områden där det finns möjligheter att skapa lokalt företagande. Fler lokala företag bidrar till att hålla bygden levande och möjliggör en positiv utveckling. Detta är speciellt viktigt för glesbygd med relativt långt till större orter. Som grund för LEA:n har vi använt statistik över befolkningsstruktur, inkomster och företagsstruktur för bygden som tillhandahålls av SCB via Winnet. Vi har dessutom skickat ut en enkät för att tydligare kartlägga bygdens konsumtionsvanor samt önskemål för Vångas utveckling.

Vånga utgör en lite speciell landsbygd i och med den relativa närheten till tre större städer: Norrköping, Linköping och Finspång ligger inom ca tre mils radie. Det centrala läget gör det möjligt att pendla till arbete i de större orterna och på det sättet kan bygden hållas livskraftig och attraktiv. Naturligtvis är det miljömässigt positivt om en viss andel av varor och tjänster kan erbjudas lokalt. Transporterna blir mindre både av människor och av varor. Å andra sidan är storskalig produktion oftast mer resurs- och energisnål, vilket innebär att det ur hållbarhetssynpunkt finns en optimal fördelning av lokalt utbud och "importerat".

Winnet

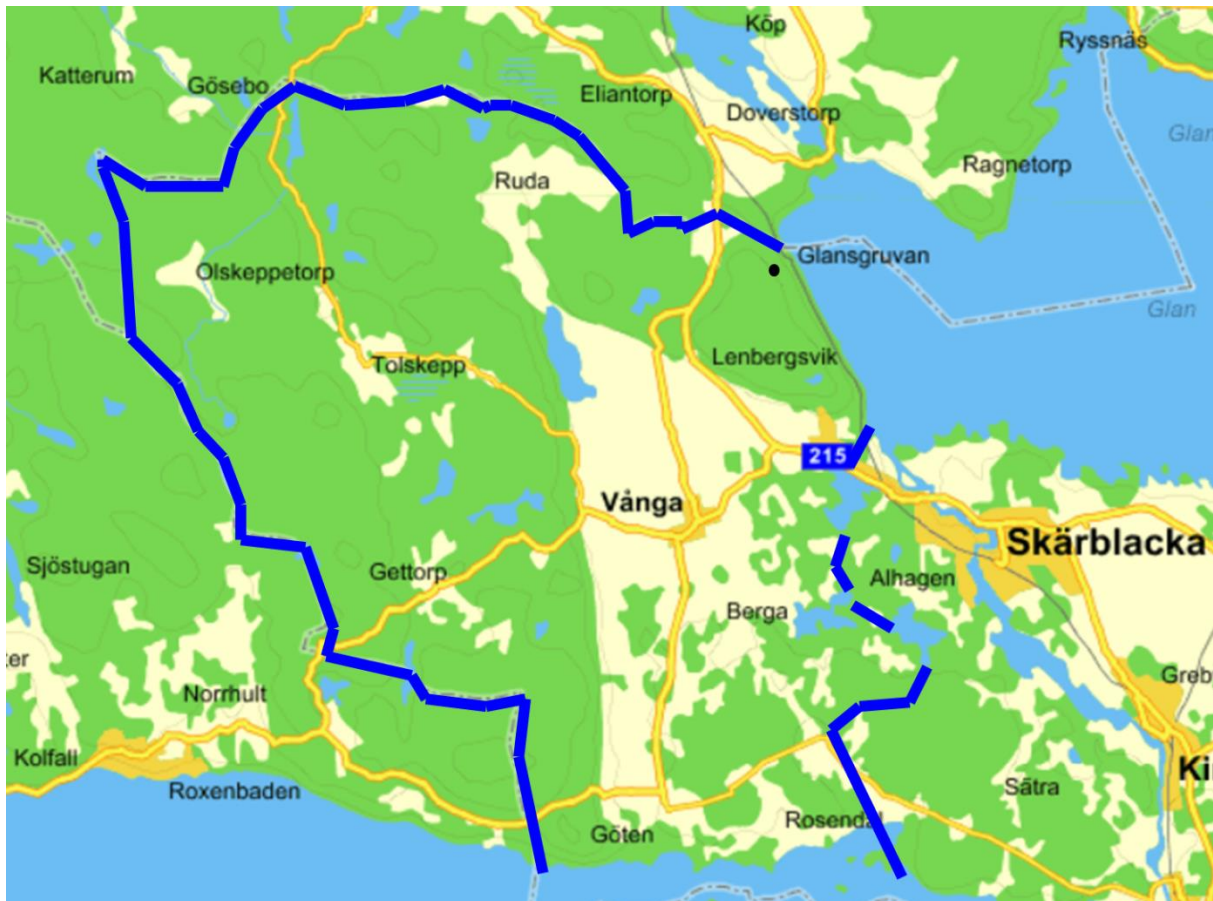
Winnet Sverige är en ideell förening som bildades i december 1999 (f.d. NRC, Svenska Riksförbundet Nationellt ResursCentrum för kvinnor). Winnet Sverige är pådrivande för en jämställd tillväxt där kvinnor ges möjlighet att delta i samhällsutvecklingen på lika villkor. De bedriver opinion och sprider kunskap om kvinnors livssituation. Winnet Sverige ska genom påverkan och samarbete med organisationer och myndigheter nationellt och internationellt verka för ett samhälle där kvinnors möjligheter, rättigheter och skyldigheter tas tillvara. Winnet Sverige verkar för att kvinnor och män ges lika villkor och förutsättningar i fråga om arbete, arbetsvillkor, utvecklingsmöjligheter och företagande samt verkar för en jämn könsfördelning av makt och inflytande.

Vånga idag

Vånga ligger i den västra delen av Norrköpings kommun med gräns mot Finspång och Linköpings kommuner. Närmaste större orten är Finspång, därefter Norrköping och Linköping. Närheten till tre städer gör att det finns goda möjligheter att bo på landsbygden och pendla till arbete i stan. Närheten till arbete har gjort att Vångas befolkning varit stabil och inte minskat som i andra delar av Sveriges landsbygd.

Mycket av uppgifterna nedan kommer från den SCB-statistik som vi via LEA projektet fått tillgång till. Hela statistiken finns i bilaga 1. I Vånga (Vånga socken, se kartan nedan) bor det omkring 1400 personer fördelat på drygt 500 fastigheter. Det lite mer tätbebyggda samhället är förhållandevis litet och där bor ca 200 personer. En tätare bebyggelse finns också vid Restad. Resten av befolkningen är utspridda på gårdar och hus. Många av husen utanför samhället som idag har permanent boende är torp och mindre gårdar som lämnades under 40-60-talen då folk flyttade in till städerna. Stugorna blev så småningom sommarhus och sedan under 90-talet började sommarstugorna befolkas med permanent boende igen. Det finns två större fritidshusområden i bygden och i dessa områden har också ett flertal hus blivit permanentboenden. Det totala antalet fritidshus är drygt 250 stycken.

Vånga avgränsas av den blå linjen, vilket motsvarar Vånga socken.

Befolkningsstatistik

Antalet boende i Vånga har varit tämligen konstant under perioden 2004 – 2013 och legat kring 1450 personer. Åldersfördelningen har dock förändrats under de senaste åren. Andelen pensionärer ökade från 2009 till 2013 från 13 till 18 % samtidigt som andelen personer i barnfödande ålder (24 – 44 år) minskade från 24 till 22 %. Andelen män har under hela tiden varit något högre (53%) än andelen kvinnor. För att förskola och skola skall kunna hållas kvar i bygden är det viktigt att antalet personer i barnafödande ålder ökar.

Att befolkningen totalt sett inte ökat har tidigare begränsats av svårighet att få bygglov pga begränsningar i det lokala avloppssystemet. Sedan några år är Vånga samhälle och delar av Restad samt ett flertal fastigheter däremellan anslutna till Norrköpings vatten och avlopp. I samband med Norrköpings kommuns arbete med ny översiktsplan har VBU ordnat stormöten där en stark önskan har varit att få till mer bebyggelse nära Vånga samhälle. Mer bebyggelse krävs för att säkra skolans fortlevnad och för att möjliggöra ett mindre lokalt serviceutbud.

Sysselsättning

83 % av de som arbetar pendlar ut från Vånga till sina arbeten. Männerna har en högre årslön jämfört med kvinnorna i Vånga, liksom i hela riket. Generellt är medelinkomsten för både män och kvinnor i

Vånga något lägre än för riket i genomsnitt. Den disponibla inkomsten är dock högre för både män och kvinnor i Vånga än för riket i genomsnitt. Befolkningen i Vånga skiljer sig i vissa avseenden från befolkningen i hela riket. De yngre männen i Vånga (25-44 år) tjänar betydligt mer än medelmannen i samma ålder i riket. Detta kan kanske bero på större andel män som arbetar skift i Vånga. Skiftarbete ger en förhållandevis hög lön i unga år, men ökningen är lägre genom livet än för tjänstemän. De yngre kvinnorna i Vånga tjänar ungefär lika mycket som kvinnorna i genomsnitt i riket. De äldre kvinnorna och männen (45-64 år) i Vånga tjänar klart mindre än genomsnittet. Möjligen kan detta indikera att det är färre personer i Vånga som gör karriär i arbetslivet. Dessa skillnader gör att en kvinnas livsinkomst i förhållande till en mans är lägre i Vånga än för riket i genomsnitt.

Företagande

Vånga har 186 registrerade företag enligt den SCB statistik som vi fått via Winnet. De flesta av företagen är skogs och lantbruk, 85 stycken. Den näst största gruppen är företag inom byggbranschen, 31 stycken. Det är bara 29 företag som har anställda och av dem är det bara 5 som har fler än 4 anställda. Vånga har hög andel företag i förhållande till antalet invånare, vilket naturligtvis till stor del beror på lantbruken. Det är många kvinnor som driver företag i Vånga.

Föreningsverksamhet

Vånga har ett flertal aktiva föreningar där de största är Idrottsföreningen, Hembygdsföreningen och Missionskyrkan. Föreningarna samarbetar bland annat med Valborgsfirandet. Nyligen har bygdegården Klippan ombildats från ett andelsägande till en ekonomisk förening. Målet är att skapa mer aktiviteter i bygdegården. Hembygdsföreningen är mycket aktiv och har den senaste tiden anlagt en kultur- och naturstig i samarbete med länsstyrelsen vid det intressanta området Lenbergsvik vid Veteklint. Stigen går genom kalkhaltiga marker med en rik flora och förbi lämningar från ett av gruvområdena i bygden. Informativa skyltar berättar om människornas liv vid gruvorna och den unika naturen i området.

Service

Den kommunala och privata servicen är begränsad i Vånga. Det finns kommunal förskola, skola (upp till 6:e klass) och fritidshem samt en föräldrakooperativ förskola/fritidshem. Det finns ingen livsmedelsaffär eller annan service och ingen typ av äldreboende.

Kartläggning av konsumtionsvanor

Via tidigare SCB-statistik kan man få en generell bild av hur hushållen i Sverige använder sina pengar. Det är dock svårt att överföra dessa siffror till förhållandena i Vånga. Därför beslutade arbetsgruppen att genomföra en enkätundersökning i Vånga. Syftet med enkäten var att skapa en bild av hur mycket folk i bygden spenderar lokalt (Vånga), nära (Skärblacka) och utanför bygden. Dessutom var en viktig fråga att få svar på var hur villiga Vångaborna var att flytta delar av konsumtionen till mer lokalt spenderande för olika varor och tjänster. Vi passade också på att fråga om vad de tycker kan bli bättre i bygden.

Enkäten

Enkäten skapades med hjälp av Google Forms och arbetsgruppen skickade ut en länk till alla bekanta i bygden med anmodan att sprida den vidare. Totalt fick vi in 116 svar på enkäten, vilket troligtvis var betydligt bättre än om vi skickat ut den i pappersform. Svaren på enkäten finns i bilaga 2. De svarande speglar ganska bra ålder och könsfördelningen i bygden. När det gäller handlingsvanorna kunde man kryssa i flera svar (lokalt, nära, utanför bygden). Av svaren framgår att över 90 % av de svarande handlar livsmedel nära (i Skärblacka). Över hälften utnyttjade det lokala utbudet av bilreparationer, trädgårdsprodukter (Handelsträdgård finns i Vånga) och bygg o reparationstjänster. Intresset för hushållsnära tjänster var lågt.

En viktig del var att ta reda på inom vilka områden som man skulle kunna tänka sig att handla i Vånga. Över hälften av de tillfrågade skulle handla följande varor om de fanns lokalt utbud: Kött och fisk, Grönsaker, bröd samt ägg. Lokal tillgång till kafé och kiosk var intressant, men inte restaurang. Inte heller lokalt utbud av träning och hushållsnära tjänster var angeläget.

Av de fria önskemålen som lämnades kan följande områden nämnas: Mer ungdomsaktiviteter, lokal butik, bättre kommunikationer, bättre bredband, fler hyreslägenheter.

Framtiden i Vånga

Företagande

Av enkäten framgår att det finns områden som skulle lämpa sig för nyföretagande. Eftersom det finns många lantbruk i bygden och en stor efterfrågan av lokalt producerade varor skulle någon form av gårdsbutik kunna vara intressant. Kanske med möjlighet att boka köttlådor via nätet. Ett mindre lokalt bageri/kafé verkar också möjligt. Önskemål om någon form av företagshus har tidigare kommit upp och skulle kunna vara spännande att skapa. Vi har ganska många kvinnliga företagare i bygden och ett nätverk för erfarenhetsbyte och support till nya kvinnliga företagare vore bra. Nya företag inom livsmedelsförädling och kafé/restaurang startas ofta av kvinnor.

Service

Genom tidigare arbete i VBU vet vi att det finns behov av nybyggnation i Vånga, både villor, bostadsrätter och hyreslägenheter. Detta driver VBU inom arbetet med kommunens nya översiktsplan för landsbygden. SCB statistiken visar att andelen människor i barnafödande ålder minskat under de senaste åren. Det är mycket viktigt att öka antalet familjer med barn i bygden för att förskola och skola ska bli kvar. En bra grundläggande service och bra boende är en förutsättning för att nya familjer ska bosätta sig i bygden.

Skärblacka är en viktig service-punkt för Vångaborna. Därför är det viktigt att inte servicen där försämras, utan snarare utvecklas. Det är därför också viktigt med bra kommunikation till Skärblacka och naturligtvis vidare in till de större städerna Norrköping, Linköping och Finspång. VBU har ordnat buss till affären i Skärblacka en gång i veckan och det skulle vara bra att kunna utveckla kommunikationen till Skärblacka.

Det är troligtvis svårt att etablera en livsmedelsaffär i Vånga idag. Ett försök gjordes ett par år efter den gamla affären stängde i byn, men det gick inte runt. Det är så många som pendlar till arbetet och

därmed har tillgång till affärer med större utbud. Det blir därför svårt att få tillräckligt underlag. Det är bättre att satsa på högkvalitativa lokalt producerade produkter som t.ex. kött.

Boende

Som nämndes ovan är det viktigt att utöka utbudet av olika boendeformer i Vånga som är anpassade för alla åldersgrupper. För barnfamiljer är det viktigt med tillgång till förskola och skola, bra lekplatser och stimulerande fritidsaktiviteter. Yngre och äldre människor behöver tillgång till attraktiva lägenheter – både hyres- och bostadsrätter. I dag är det många äldre som bor kvar i sina villor tills de blir mycket gamla. Om bra boende för äldre kan skapas kan villor frigöras för barnfamiljer. Det är alltså viktigt att skapa ett varierat utbud i bygden. VBU arbetar med denna fråga tillsammans med kommunen, just nu främst i samband med den nya Översiktplanen.

Kommunikation

Bussförbindelserna är inte speciellt bra i Vånga. Framförallt är det svårt att ta sig till Finspång där flera ungdomar går i gymnasiet. Busstrafiken på landsbygden är ett generellt problem. Tyvärr går ofta de bussar som finns tomma (utom i rusningstid), vilket gör det svårt att motivera fler turer. Å andra sidan gör ett dåligt utbud av turer att det är få människor som kan passa in turerna med sina jobb och därmed väljer de bil i stället. Trafiken har dock blivit bättre på helgerna efter påtryckningar från VBU. Vi behöver samarbeta med Länstrafiken och Region Östergötland för att utveckla en bra kollektiv trafik som samtidigt är resurs- och miljöeffektiv.

Ett tydligt önskemål är att anlägga en cykelväg från Göstad till Vånga. Det är många skolbarn som går och cyklar längs den tungt trafikerade landsvägen. Det är också många som joggar och rastar hundar längs vägen. Vägen är en säkerhetsrisk och gör dessutom att många föräldrar väljer att skjutsa sina barn i bil till skolan, vilket naturligtvis är sämre för miljön jämfört med om barnen kunde cykla. VBU driver frågan gentemot kommunen kopplat till Översiktsplanen.

Vånga har fått bredbandsfiber genom samhället, vilket inneburit att de som bor centralt har fått tillgång till bra bredband. Det är svårare för de som bor längre bort från samhället. Det är mycket krångligt att få till bredband ut i glesbygden och kräver orimligt mycket frivilligt arbete för de som bor på landsbygden. Vi måste verka för att regelverket och stödet till bredband på den glesa landsbygden förenklas.

Natur och fritid

Många önskemål har kommit fram om mer aktiviteter för ungdomar. I dag finns det i princip bara fotboll och ungdomsskyttet (luftgevär). I och med ombildningen av bygdegården Klippan till en ekonomisk förening kan det bli lättare att utöka verksamheten där. Kommunalt vatten och avlopp samt bredband har dragits fram till Klippan, vilket möjliggör ombyggnad av köket och kanske en tillbyggnad för att skapa mer flexibla lokaler. Eventuellt skulle en tillbyggnad kunna innehålla lokaler för ett företagshotell. Bygdegården skulle kunna bli ett nav för utvecklingen i Vånga.

Önskemål har också kommit om en mindre idrottsplats i anslutning till skolan. Den skulle t.ex. kunna ha en volleybollplan, boule bana, mm. En annan idé är att göra i ordning ett allmänt bad vid någon av sjöarna, företrädesvis Horken som är den mest centrala sjön.

Vånga har en varierad och vacker natur som innefattar de stora sjöarna Roxen och Glan, jordbruksbygden och skogsbygden. Det finns skyddade biotoper med sällsynta växter och djur. Det är bra för både bybor och för besökare att naturen görs mer tillgänglig. Vi har de senaste åren skapat två nya vandringsleder som båda informerar om bygdens historia och des flora och fauna. Det finns möjlighet att utveckla tillgången till natur och kultur ytterligare

Fortsatt arbete

Det fortsatta arbetet med utvecklingen av Vånga skulle kunna delas in i tre delar; 1, stimulans av företagsetablering, 2, förbättrad service och 3, förbättring av livsmiljön.

Företagsetablering

Av enkätresultaten att döma finns några områden som skulle kunna lämpa sig för start av nya företag. Försäljning av lokalt producerade livsmedel, framför allt kött, grönsaker och bröd verkar vara något som många skulle vara intresserade av. Många var också intresserade av en lokal kiosk och ett café.

Service

Bra service är viktigt för att människor ska vilja bosätta sig på landsbygden. Vad gäller service så kan man dela upp den i lokal (Vånga) och regional (Skärblacka). Det är viktigt att bygga ut services både i Vånga och i Skärblacka. Vissa delar är omöjligt att få tillgång till i Vånga, t.ex. vårdcentral, men det är viktigt att den finns i Skärblacka och att det är lätt att ta sig dit för alla i Vånga.

Följande serviceområden är viktiga att utveckla

- Förskola/skola
- Bredband (till de perifera områdena)
- Kollektivtrafik
- Boende för äldre

Livsmiljön

Baserat på detta projekt och tidigare önskemål som vi fått del av finns det några områden som många vill förbättra. Här följer en lista med några av de mest populära:

- Mer bostäder (villor, bostads- och hyresrätter)
- Ett allmänt bad
- Cykelväg från Vånga skola till Göstad och helst vidare till Skärblacka.
- Mer aktiviteter för ungdomar
- Ett område för träning, bollsport vid skolan

Nästa steg är att skapa en tydlig och väl förankrad utvecklingsplan för Vånga. Det är bra om projekt kan skapas som kan finansieras via nya landsbygdsprogrammet (Lokalt ledd utveckling via Leader). Vånga tillhör från och med nu Leaderområdet Folkungaland. Mer information om Landsbygdsprogrammet finns på hemsidan www.vangabygden.se. Under hösten 2015 kommer VBU

att ordna stormöten för att informera och diskutera utvecklingsplan, Landsbygdsprogrammet och Översiktsplanen.

Bilaga 1. SCB statistik för Vånga

Vånga SCB.pdf

Bilaga 2. Enkätundersökningen

Enkätsvar 2015.pdf

Kontaktinformation

Mer information om utvecklingsarbetet i Vånga kan du hitta på www.vangabygden.se

Du kan också skicka frågor och synpunkter direkt till styrelsen i Vångabygdens utvecklingsgrupp:
styrelsen@vangabygden.se

Vill du hellre prata med någon finns telefonnummer till alla i styrelsen på hemsidan. Ordförand är för närvarande Christer Sandberg som nås på 0122-910 47 eller 070-313 33 75